

Психолого-педагогічний супровід навчання та виховання дітей з ООП в умовах інклюзії

У статті подано рекомендації педагогічним працівникам інклюзивного навчання щодо співпраці як необхідної передумови забезпечення ефективності корекційної роботи. Психолого-педагогічний супровід дітей з ООП в умовах інклюзії потребує планування, додаткової професійної підготовки, а також контактів з фахівцями, які можуть надати відповідну допомогу.

Ключові слова: співпраця фахівців, інклюзивна освіта, діти з особливими освітніми потребами, психолог, психолого-педагогічний супровід.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу. [10, с.257-258].

Психолого-педагогічний супровід – це комплексна система заходів з організації освітнього процесу і розвитку дитини, передбачена ІПР.

Склад психолого-педагогічного супроводу визначається з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП. Учасники: директор або заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель початкових класів (класний керівник), учитель-предметник, асистент учителя, практичний психолог, соціальний педагог, учитель-дефектолог (з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП), вчитель-реабілітолог і батьки або законні представники дитини з ООП та інші. [1, с.74-76].

Під час здійснення освітнього процесу педагогами, які працюють в інклюзивних класах, застосовують особистісно-орієнтовані методи навчання, організовують освітній процес з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей; налагоджена співпраця з батьками, які беруть активну участь у вихованні дітей.

У межах реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р, пріоритетними завданнями залишаються створення рівних можливостей та вільного доступу до освіти, задоволення особливих освітніх потреб усіх учасників освітнього процесу, створення інклюзивного освітнього середовища. [12, с.74-76].

Необхідними умовами формування інклюзивного середовища в закладах загальної середньої освіти є подолання соціальних та психологічних бар'єрів, впровадження педагогіки партнерства, створення універсального дизайну та розумних пристосувань у закладах освіти в межах безбар'єрного фізичного простору.

Зарахування дітей з особливими освітніми потребами до класів з інклюзивною освітою відбувається в установленому порядку відповідно до висновку ІРЦ та на підставі заяви батьків. [16, с.94-95].

За оцінками, у всьому світі до 20 % дітей страждають виснажливими психічними захворюваннями. Психічні розлади, які викликають значне занепокоєння, включають розлади навчання, гіперкінетичні розлади (СДУГ), депресію, психози, поширені розлади розвитку, розлади прихильності, тривожні розлади, розлад поведінки, зловживання психоактивними речовинами та розлади харчової поведінки. Проживання та навчання таких дітей може бути дуже напруженим для членів сім'ї та вчителів. Тому визначення труднощів життя з цими дітьми є важливим у процесі пошуку способів допомоги та підтримати вчителів та батьків у забезпеченні належного догляду за ними.

Особи, які доглядають за дітьми з психічними розладами, стикаються з багатьма психологічними, соціальними та економічними проблемами. Сюди входять стрес,

занепокоєння, смуток, горе, гіркота, упереджене ставлення, відсутність соціальної підтримки, порушення соціального життя та бідність. Професійна допомога (психолого-педагогічний супровід), поінформованість громадськості про психічні захворювання дітей, соціальна та фінансова підтримка з боку уряду, приватного сектору та неурядових організацій є важливими для вирішення цих проблем. [18, с.287-288].

Психічне здоров'я вважалось табу, і такі потреби були надзвичайно обмеженими. Вважалось, що це не так важливо, як фізичне здоров'я. Понаднормова допомога на основі потреб психічного здоров'я стала набагато більш поширеною і надаються учням, які потребують допомоги все більше і більше. Сьогодні існує набагато більше допомоги та уваги, пов'язаної з потребами в області психічного здоров'я, і учні краще влаштуватися в школах, ніж з початку дії законів про спеціальну освіту.

Вчителі в школах мають хороші можливості для щоденного спостереження за дітьми та виявлення поведінки, яка свідчить про те, що дитина може страждати від проблеми з психічним здоров'ям або ризикує її розвинути. Уряд прагне інформувати вчителів щодо проблем з психічним здоров'ям у дітей та молоді; проте вчителі не є професійними психологами, тому вчителі не зобов'язані виявляти проблеми з психічним здоров'ям.

Кожен шкільний вчитель зобов'язаний дбати про учня. Цей обов'язок є першочерговим. Загалом, це означає, що школа має робити те, що розумно практично, щоб гарантувати, що вони піклуються про своїх учнів, як це зробив би будь-який батько. Цей обов'язок зазвичай відображається у структурованій системі в школах, яка підтримує ключові цінності, пов'язані з добробутом. Класний керівник дитини зазвичай є початковою точкою контакту для дитини. Це означає, що якщо учень відчуває проблеми з психічним здоров'ям, він може поговорити з цим учителем. Залежно від серйозності проблем із психічним здоров'ям, цей вчитель може або сам поговорити з учнем, або направити його до директора, який може звернутися за допомогою до спеціалістів, як зазначено нижче.

Принаймні 1 з 5 дітей шкільного віку страждає психічними порушеннями. Двома найпоширенішими станами серед дітей і підлітків є тривожність, за якою слідує депресія, але діти можуть мати інші труднощі, які впливають на їх здатність повноцінно брати участь і отримувати користь від свого навчання в школі. [12, с.164-167].

До них належать дефіцит уваги-гіперактивність, розлад аутичного спектру та розлади харчової поведінки.м Багато дітей також можуть страждати від емоційних реакцій на напруження, пов'язані з навчанням, медичні захворювання, фінансові проблеми в сім'ї, особисті проблеми чи інші стресові фактори. Хоча не всі проблеми з психічним здоров'ям безпосередньо впливають на академічне або шкільне функціонування учнів, багато хто з них впливає, і психолого-педагогічний супровід може допомогти.

Школи є ідеальним місцем для надання послуг з психічного та поведінкового здоров'я дітям та молоді. Школи створюють ідеальний контекст для профілактики, втручання, позитивного розвитку та регулярного спілкування між школою та сім'єю. Школи також пропонують турботливі стосунки та регулярні, послідовні зв'язки між учнями та персоналом як особисто, так і віртуально. Фахівці з психічного здоров'я, які працюють у школі (тобто шкільні психологи, шкільні консультанти, шкільні соціальні працівники та шкільні медсестри, реабілітологи) знають учнів, батьків та інший персонал, що сприяє доступності послуг. Статистика показує, що учні частіше звертатимуться за консультацією, коли послуги доступні в школах. У деяких випадках, наприклад, у сільській місцевості, школи надають єдині послуги з психічного здоров'я в громаді.

Шкільні психологи надають цілий ряд послуг, які пов'язують психічне здоров'я, поведінку та навчання, школу та дім, а також послуги в школі та громаді. Щоб задовольнити весь континуум учнівських потреб, потрібна співпраця та координація. [2, с.223-225].

Психолого-педагогічний супровід інклюзивного навчання та виховання потребує планування, додаткової професійної підготовки, а також контактів з фахівцями, які можуть надати відповідну допомогу. Соціально-психологічна робота з «особливою

дитиною» має спрямовуватися на досягнення головної мети – підготувати її до самостійного життя. Однак потрібно слідкувати, щоб допомога та підтримка під час навчання не перевищувала необхідну, інакше дитина стане занадто залежною від неї. Щоб забезпечити загальний успіх справи, слід з повагою ставитись до всіх і вдумливо та наполегливо працювати на користь дитини. [4, с.180-181].

Інклюзивне навчання та виховання дітей з особливими потребами ставить перед освітнім закладом два серйозних запитання: «Як допомогти їм нормально розвиватись?» і «Як звести до мінімуму можливі негативні наслідки сумісного навчання з іншими дітьми?».

У розв'язанні цих завдань у системі інклюзивної освіти вирішальну роль відіграє, насамперед, психологічна служба кожного конкретного закладу освіти. Зокрема, практичний психолог і соціальний педагог сприяють розвиткові соціальних умінь школярів, а також надають належну моральну підтримку сім'ям дітей, їхнім рідним і вчителям, допомагають долати складні життєві ситуації. Шкільний психолог є експертом у проведенні як оцінювання розвитку, так і перспектив ситуації найближчого розвитку. Він розробляє індивідуальні або групові рекомендації, бере участь у розробці навчальних планів, здійснює психологічну підтримку батьків. Психолог допомагає визначити чинники, які негативно впливають на здатність дітей до навчання і самоконтролю.

Окрім того, важливими завданнями у роботі психолога педагогічного супроводу стають:

- підбір діагностичного інструментарію, придатного для роботи з різними категоріями дітей відповідно до наявного дефекту розвитку;
- уточнення змісту та методів корекційної роботи з дітьми, які мають особливі потреби з урахуванням результатів психологічної діагностики;
- розробка комплексних корекційних стратегій, які б містили, крім навчання, ще й ігрові засоби, рекомендації щодо сімейного виховання. [5, с.212-216].

Суть діяльності шкільної психологічної служби полягає в супроводі дитини протягом її шкільного навчання, що дає можливість впровадити шкільну психологічну діяльність у навчально-виховну педагогічну систему.

Аби інклюзія працювала на повну, компоненти мають взаємодіяти синхронно, доповнювати одне одного (відповідні кадри, матеріальне забезпечення, міжвідомча співпраця, правильно написані індивідуальна програма та багато чого іншого). Коли один із цих компонентів «випадає», тоді зустрічаємо незадоволених батьків, вчителів, окремих чиновників на місцях, які не завжди розуміють доцільності впровадження інклюзії в закладах освіти.

Одним з провідних напрямків у роботі практичного психолога, соціального педагога, вчителя є робота з батьками «особливої» дитини. Батьки мають бути залучені працівником психологічної служби до організації корекційно-виховного процесу. Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – усі діти є цінними й активними членами суспільства.

Список використаних джерел та літератури

1. Варій М. Й. Загальна психологія: [підр.для студ. вищ. навч. закл.] / Варій М.Й. – [3-тє вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 1007 с.
2. Велитченко Л.К. Вступ до загальної психології: програм. довідник / Одеса: Вид. В. В. Букаєв, 2012. – 406 с.
3. Гиппенрейтер Ю.Б. Введение в общую психологию. Курс лекций / Гиппенрейтер Ю.Б. – М.: ЧеРо, при участии издательства Юрайт, 2002. – 336 с.
4. Загальна психологія. Навч. посіб. / [Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В.]. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 296 с.
5. Загальна психологія: [підручник для студ. вищ. навч. закладів] / [О. В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук ін.]; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. - К.: Каравела, 2011. - 464 с.
6. Загальна психологія: навч. посібник. - Київ: Центр учбов. літ., 2016. - 291 с.

7. Іванова О.В. Психологія: вступ до спеціальності : навч. посібник. – Київ : Центр учбов. літ., 2016. - 180 с.
8. Іліна М.Л. Загальна психологія: теорія та практикум : навч. посібник / Суми: Унів. кн., 2011. – 352 с.
9. Копець Л.В. Психологія особистості: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Копець Л.В. – К.: Вид дім. «Києво-Могилянська академія», 2007. – 460 с.
10. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. – 2-ге вид., допов. / М'ясоїд П.А. – К.: Вища шк., 2001. – 487 с.
11. Маклаков А. Г. Общая психология / Маклаков А. Г. — СПб: Питер, 2001. – 592 с.: ил.
12. Максименко, С. Д. Загальна психологія : навч. посібник. - Київ : Центр учбов. літ., 2016. - 270 с.
13. Павелків Р. В. Загальна психологія: підручник / Павелків Р.В. - К.: Кондор, 2012. – 576с.
14. Психологія: Підручник / [Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова]. – К.: Либідь, 2001. – 560 с.
15. Партико Т.Б. Психологія : підручник. Київ: Ін Юре, 2014. – 665 с.
16. Поліщук С.А. Психологічні практики в системі підготовки практичних психологів : навч.-метод. посібник / С. А. Поліщук. Суми: Унів. кн., 2012. – 135 с.
17. Приходько Ю.О. Практична психологія: Введення у професію : навч. посібник / Ю.О. Приходько. - 2-ге вид. К.: Каравела, 2010. – 233 с.
18. Савчин М. В. Загальна психологія : навч. посібник. К.: Академвидав, 2011. – 465с.

Гуменюк І.В.,
практичний психолог ДНЗ №1 «Перлинка»,
ДНЗ №9 «Барвінок» м. Шепетівка
Хмельницької області

Формування дружніх стосунків у дитячому колективі засобами інформаційно-комунікаційних технологій як один із способів профілактики цькування в дошкільному закладі

Реалії сучасності ставлять перед педагогічними працівниками нові вимоги до пошуку інноваційних форм роботи, які б сприяли реалізації завдань розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку. Проблема профілактики негативних явищ поведінки є особливо актуальною в роботі практичного психолога дошкільного закладу освіти. Основним напрямом у подоланні негативного явища булінгу (цькування) є підвищення значущості та неповторності кожної дитини, підняття статусу та самооцінки дитини у дитячому колективі, формування дружніх відносин у всіх учасників навчально-виховного процесу.

Ключові слова: булінг, цькування, насилля, безпечний простір, дистанційна освіта, інформаційно-комунікаційні технології, засоби мультимедіа.

Створення безпечного і комфортного середовища в закладах освіти, де б здійснювався захист дітей під час освітнього процесу від усіх форм приниження честі, гідності, будь-яких форм насилля, експлуатації, дискримінації за будь якими ознаками є чи не найголовнішим завданням, поряд з розвитком, навчанням і вихованням підростаючого покоління.

Період широкої комп'ютеризації, інформатизації здійснив неоднозначний вплив на формування особистості дошкільника: з однієї сторони - масовий доступ до джерел інформації, з іншої – вплив контенту негативного характеру. Як наслідок - збільшення різних негативних проявів поведінки: агресії, висміювання, цькування, що є проявами насилля дітьми один над одним.